

IRENA – INGEN ÄNGEL

En lärarhandledning

Irena - ingen ängel är baserad på en sann historia om den listiga Irena Sendler som smugglade ut tusentals judiska barn ur Warszawas getto. Barn som hon sedan gömde i kloster eller som togs emot av polska familjer som tog hand om dem som sina egna. Med ofattbart mod och påhittighet riskerade de sina egna liv för att rädda andras.

Lotta Grut och Anna Holmlin Nilsson

Innehållsförteckning

Inledning	1
Inför teaterbesöket	2
<i>Förslag på samtalspunkter</i>	2
Efter teaterbesöket	2
<i>Samtal efter föreställningen</i>	2
<i>Rörliga lekar</i>	3
Kungens nycklar	3
Föra-följa-lekar	3
Trygghetsringen	3
<i>Fördjupning</i>	4
Skriv ett brev!	4
Skriv en dikt!	4
En dikt med fem bestämda ord	4
Koppla pjäsens tankar till verkligheten eller någon annan konstform	4
Vem var Irena Sendler?	5
<i>Gör er egen bok!</i>	5
<i>Vad är civilkurage?</i>	5
<i>Skilj dig från mängden!</i>	6
<i>Citat att diskutera kring</i>	6
<i>Hjältar?</i>	7
Tips på vidare läsning och lyssning för åldersgruppen	7
Irena – ingen ängel i Läroplanen Lgr11	8

Inledning

Den här lärarhandledningen vill inspirera till hur ni kan fördjupa teaterupplevelsen med eleverna. En första utgångspunkt är att ge plats för olika tolkningar. Det finns inga rätt eller fel för hur en ska förstå pjäsen.

”/.../ konsten [släpper] fram det osäkra, ofärdiga, motsägelsefulla och mångtydiga i våra kunskaper. Konsten har plats för känslor och stämningar, det personliga och subjektiva, för konflikter och dilemman. Konsten berättar gärna konkret och sinnligt och visar i stället för att argumentera, frågar hellre än ger bestämda svar.”

(Aulin-Gråhamn och Thavenius, Skolan och den radikala estetiken, Studentlitteratur Lund, 2004, s 226).

Irena - ingen ängel är baserad på en sann historia om den listiga Irena Sendler som 1942-45 smugglade ut tusentals judiska barn ur Warszawas getto. Barn som hon sedan gömde i kloster eller som togs emot av polska familjer som tog hand om dem som sina egna. Med ofattbart mod och påhittighet riskerade de sina egna liv för att rädda andras.

Föreställningen är en lekfullt poetisk thriller om en ung kvinna som agerar för det rätta när världen är ur led. Med sorg och dråplig komik, allvar och lek, musik och fantasi, berättar Irena – ingen ängel om medmännisklighet, handlingskraft och mod. Om att världen går att förändra.

Irena - Ingen ängel vill inte propagera för att alla måste riskera livet för att klassas som modig. Men vi tror att Irena kan utgöra en förebild och ge inspiration att våga ta strid, och stå upp för det man tycker är rätt. Att rädda någon från att bli mobbad, ensam eller kränkt är nog så betydelsefullt. Något helt normalt.

Inför teaterbesöket

Syftet med förarbetet är att väcka lust och intresse för föreställningen och behöver inte ta mycket tid i anspråk. Undvik gärna att göra teaterbesöket till en "skoluppgift" med krav på hemarbete i form av handlingsresumé, recension etc.

Förslag på samtalspunkter

- Vilka har varit på teater förut? Hur var det?
- Vilka associationer väcker titeln?
- Vad tror ni pjäsen kommer att handla om?
- Titta på affischen/programbladet - vad berättar den? Varför?
- Vad är skillnaden mellan teater och film? (Teater är här och nu, där publiken är medskapande i den meningen att det som händer i publiken påverkar det som händer på scenen och vice versa, vilket gör varje möte unikt.)
- Att vänta med att berätta om vem Irena Sendler var, till efter föreställningen kan ha sina fördelar. Låt gärna förpratet handla om själva teaterbesöket och de associationer som affischen/programbladet och titeln ger.

Efter teaterbesöket

Samtal efter föreställningen

Börja med att prata om föreställningens form. Håll det på en konkret och objektiv nivå så undviks tyckanden som till exempel "den var bra" eller "den var dålig".

Form

- Brainstorma kring de olika beståndsdelar teaterföreställningen bestod av. Det kan vara skådespelare, musik, text, kostym, scenografi, rekvisita, kroppsspråk, ljus och annat.
- Hur såg teaterrummet ut?
- Var utspelar det sig? Beskriv miljön. Vilka saker, rekvisita osv.

Innehåll och upplevelse

- Vilka personer var med? Skriv upp de olika personerna på tavlan för minnet.
- Fanns det något återkommande med i föreställningen? Till exempel ord, meningar, musik, rörelser eller symboler? Vad står de för tror du?
- Vem var du som publik? Var du åskådare eller var du också medverkande? På vilket sätt? Ge exempel.

Känslor och åsikter

Här kan de olika tolkningarna skilja sig åt mycket. Det är bra. En teaterupplevelse är ju en subjektiv upplevelse där alla tolkningar är lika riktiga och lika viktiga.

- Vad i föreställningen minns du bäst? Varför?

- Hur kände du själv inför det som hände? Kände du igen dig i något? Vad? Varför?
- Var det något som du retade dig på? Vad? Varför?

Rörliga lekar

Variera gärna efterarbetet med rörliga lekar. De föreslagna lekarna knyter an till teman i pjäsen, mod, samarbete, tillit. Inom lekarnas ram kan man träna sig i att stödja och hjälpa varandra.

Kungens nycklar

En väljs ut som kung eller drottning. Den ställer sig med ansiktet mot rummets ena vägg. Bakom sig har hen en nyckelknippa till sitt stora spannmålsförråd, som hen ska vakta. De övriga står på andra sidan rummet och är "folket" som svälter och därför ska försöka sno nycklarna till matförrådet. Nu gäller det för dem att ta nycklarna och föra dem hem till byn. De måste vara försiktiga. Om kungen vänder sig om och ser om någon rör sig så fryser man till is, alternativt åker ut.

Ändra gärna ramen runt och lek att den som står vänd mot väggen är en soldat och att det är ett barn de ska rädda (istället för nycklarna) och föra i trygghet. När soldaten vänder sig om och de blir upptäckta så faller man död ner på golvet.

Föra-följa-lekar

Dela upp i par. En är ledare och en är följare. Följaren ska blunda och låta sig ledas runt i rummet av ledaren. Välj bland alternativen:

- Ledare håller den blundande i handen.
- Ledaren håller den båda händerna på den blundandes axlar.
- Ledaren håller ett finger i ryggen på den blundande.
- Ledaren och den blundande rör sig med fingertopparna mot varandra.

Arbeta i tystnad. Gärna till någon lugn musik.

Trygghetsringen

Grupper om ca sex personer bildar ringar. En i mitten av varje ring blundar och rör sig som hen vill och vågar omringa i salen eller klassrummet. Ringen ska hela tiden finnas som ett skyddande skal runt hen. Leken görs i tystnad.

Gå efter viskningar. (I trygg grupp)

Alla står i ring. En person står och blundar i mitten. Hen leds sedan runt i rummet genom att gå åt det håll varifrån den hör sitt namn viskas.

En variant är att ställa ut hinder som väskor eller stolar i rummet och försöka få den blundande att undgå dessa hinder genom att viska i rätt ögonblick.

Att samtala kring:

Vad betyder trygghet och förtroende i samarbete mellan människor och hur hittar man en trygghet inom sig själv?

Fördjupning

Skriv ett brev!

Välj något av de barn som räddades i pjäsen. Tänk dig att du är det barnet som nu är vuxen och skriver ett brev till Irena 5, 10 eller 20 år senare. Berättar hur du har det idag.

Skriv en dikt!

Låt eleverna skriva enkla dikter. Skriv upp mallen på tavlan och låt barnen skriva av och fylla i punkterna.

Mod är att ...

Mod är att ...

Mod är att ...

Men mod är inte att ...

Jag känner mig modig när ...

Jag känner mig modig när

Jag känner mig modig när

Men jag känner mig feg när...

Det är fegt att ...

Det är fegt att ...

Det är fegt att ...

Men det är inte fegt att ...

Läs sedan upp dikterna, anonymt, för hela klassen.

Tips: Av någon anledning blir det oftast bäst om läraren läser upp.

En dikt med fem bestämda ord

- Brainstorma kring olika minnen från pjäsen. Vad såg vi? Vad gjordes? Vilka känslor fanns med?
- Kom ihåg att också vara konkret. Hur såg tex rummet ut. Vilka saker osv.

Skriv på tavlan ord som kommer upp.

Många verb och substantiv ska vara med.

Låt eleverna välja fem av orden.

Be de hitta på en dikt på fem rader, där deras valda ord finns med.

Koppla pjäsens tankar till verkligheten eller någon annan konstform

Pjäs - Artikel

Välj en nyhetsartikel med koppling till något ur pjäsen. Presentera artikeln i gruppen eller klassen och förklara vilken koppling du ser.

Pjäs - Bild

Välj en bild ur en tidning, ett konstverk eller teckna en egen bild som har en koppling till pjäsen. Presentera din bild för gruppen eller klassen.

Pjäsa – Bok

Välj en bok som du har läst och som du tycker har koppling till pjäsen. Presentera ditt val och förklara vilken koppling du ser.

Pjäsa – film

Välj en film du sett och koppla den till något ämne i pjäsen. Berätta om filmen och vilka kopplingar du ser.

Vem var Irena Sendler?

Irena Stanisława Sendler, eller Irena Sendlerowa, född Krzyżanowska 15 februari 1910 i Warszawa, död 12 maj 2008 i Warszawa, var en polsk socialarbetare som räddade 2 500 barn från Warszawas getto under andra världskriget.

Sendler var medlem i organisationen Żegota som smugglade ut barn undan en säker död i gettot. De barn som räddades sändes till olika katolska institutioner och kloster och fick nya namn. De smugglades ut i lådor från gettot och till landsbygden där de bodde hos familjer med nya identiteter. Barnens identitet skrev hon ner på papperslappar som hon sedan stoppade i glasburkar och grävde ner i sin trädgård. På så sätt kunde många familjer återförenas efter kriget.

1943 blev hon påkommen och arresterades av Gestapo. De bröt hennes armar och ben och på väg att avrättas undkom hon genom att hennes fångvaktare mutades via Żegota.

Hon var socialist och medlem i polska socialistpartiet.

1965 blev hon förärad en medalj "Rättfärdig bland folken" och blev senare hedersmedborgare i Israel.

2007 utsågs hon till nationalhjälte i Polen och nominerades samma år till Nobels fredspris.

Priset gick dock till miljöaktivisten och fd amerikanska vicepresidenten Al Gore.

I juli 2010 skändades Sendlers grav av vandaler, som sprejade orden "Juden raus" ("Ut med judarna") på hennes gravsten.

Hennes far var läkare; hon var gift och skild tre gånger.

Källa: Wikipedia

Gör er egen bok!

Varje elev skriver sin egen berättelse på en sida. Gör sitt eget självporträtt på den andra sidan. Sätt ihop alla porträtt och berättelser till er egen klassbok.

Vad är civilkurage?

Civilkurage kan förklaras som att man visar ett osjälviskt mod, utan egen vinning. Det kan innebära att gripa in om någon är på väg att drunkna eller brinna inne. Men också om att stå upp för sin mening även om det innebär en personlig risk – till exempel förlora jobbet eller till och med bli dödad.

Uttrycket har rötter i franska språket. *Courage civil* – den enskildes mod att ha en egen uppfattning.

En individ som ger uttryck för civilkurage genom att uppmärksamma missförhållanden, som visselblåsare, stämplas lätt som bråkstake, förrädare eller rättshaverist. I Sverige anses det existera en konsensuskultur där målet är att uppnå enighet. Detta kan leda till att personer med starkt civilkurage hamnar i en svår sits.

Civil olydnad är en metod för samhällsförändringar. Det handlar om att öppet och utan våld bryta mot lagen eller vägra att följa vissa myndighetsbeslut – och att vara beredd att ta konsekvenserna av detta.

Kända företrädare för civil olydnad är:

Mahatma Gandhi

Rosa Parks

Martin Luther King

Greta Thunberg

Källor: Nationalencyklopedin, Wikipedia, Modern psykologi.

Diskutera begreppet civilkurage och civil olydnad med eleverna

1. Hitta exempel på civilkurage i vardagen.
2. Vad är det som hindrar oss att vara modiga?
3. Vad kan konsekvenserna bli?
4. När är det rätt och när är det fel att praktisera civil olydnad?

Skilj dig från mängden!

Någon måste. Det är lätt att göra som andra. Det kan kännas besvärande att göra eller säga något som sticker av. Men utan det obehaget finns ingen frihet. Kom ihåg Rosa Parks. I det ögonblick du statuerar ett exempel är förlamningen i status quo bruten och andra följer dig i spåren.

Ur Timothy Snyders bok *Om tyranni Tjugo lärdomar från det tjugonde århundradet*.

Diskutera

1. Har du skiljt dig från mängden någon gång? Hur kändes det?
2. Har du sett någon annan skilja sig från mängden någon gång? Hur då? Vad tyckte du om det?
3. Skulle du vilja skilja dig från mängden? På vilket sätt?

Citat att diskutera kring

“Om du ser någon som håller på att drunkna måste du hoppa i och rädda den, oavsett om du kan simma eller ej”. (Dr. Stanislaw Krzyzanowski, Irena Sendlers pappa)

- Vad tror ni Irenas pappa menade?
- Håller ni med?

“Gjorde jag tillräckligt?” (Irena Sendler)

- Varför tror ni Irena frågade sig detta?
- Gjorde hon tillräckligt?
- Kunde hon ha gjort mer?

“Den som förändrar en människa, förändrar hela världen” (Talmud)

- Vad tror ni menas?

"Jag är inge hjälte – hjältar gör storartade saker. Jag gjorde bara något helt normalt."
(Irena Sendler)

- Vad tror ni Irena menade?
- Vad tror ni hon menar är "helt normalt?"
- Håller ni med?
- Vad gör en hjälte?

Hjältar?

1. Skriv på tavlan och låt eleverna svara på frågan "Vem är din favorithjälte?"
2. Vilka lockande egenskaper har din hjälte och varför har du valt just den hjälten?
Diskutera i ca fem minuter i helklass.
3. Är alla kändisar hjältar? Varför eller varför inte?
4. Är alla hjältar kända? Varför eller varför inte?
5. Vilka egenskaper har hjältar? Ge gärna några exempel så de kommer igång: Mod, generositet, osjälvisk etc.

Låt eleverna skriva upp så många okända och personliga hjältar de kommer på.

6. Vad är det som skiljer en känd hjälte från en personlig?
7. Vad är likheterna mellan de kända och de personliga hjältarna?

Om ni vill berätta för oss om era tankar kring föreställningen så skicka gärna brev, teckningar, dikter eller annat till oss i Unga Roma på info@ungaroma.com

Vi skulle bli såååå glada om ni vill dela det med oss!

Tips på vidare läsning och lyssning för åldersgruppen

Skönlitteratur

Sophie Scholls korta liv av Hermann Vinke

Kulpåsen av Joseph Joffo

Pojken i randig pyjamas av John Boyne

Svarta rosorna-sviten av Camilla Lagerqvist, där del 1 heter *Uppdraget*

Eldens hemlighet av Henning Mankell

Radio

Sveriges radio, Historierummet

Irena Sendler – hon som kämpade för barnen

<https://sverigesradio.se/avsnitt/1159533>

Utbildningsradion, Rasismens historia

Piotrs flykt. Åk 4-6. Lärarhandledning finns.

<https://urplay.se/program/153111-rasismens-historia-piotrs-flykt>

Piotr Zettinger var ett av de tusentals barn som Irena Sendler räddade. Här berättar han sin historia.

Webbsidor

www.irenasendler.org Utbildningsmaterial finns.

Irena – ingen ängel i Läroplanen Lgr11

Skolans värdegrund och uppdrag. Övergripande mål och riktlinjer för utbildningen.

Skolans värdegrund och uppdrag

Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde, människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse.

Syftestext Historia

Genom ett *historiskt perspektiv* kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.

Undervisningen i historia ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Syftestext Religion

Eleverna ska vidare ges förutsättningar att kunna analysera och ta ställning i etiska och moraliska frågor. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar beredskap att handla ansvarsfullt i förhållande till sig själva och sin omgivning.

- Några etiska begrepp, till exempel rätt och orätt, jämlikhet och solidaritet.
- Frågor om vad ett bra liv kan vara och vad det kan innebära att göra gott.

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet.

(Grundläggande värden Lgr11)

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud

(Övergripande mål och riktlinjer för utbildningen Lgr11)

